

(... mai i te whārangi o tua ake nei)

ētahi o ngā pātai, me te aha anō, tae rawa ki te mutunga kua ngaro noa te ia o te kōrero.

Mō te taha ki ngā kupu “hou”, kei te hē te whakatau he nui ōna kupu “hou”, tino hou nei. Kotahi noa iho pea te kupu i āta hangaia e te Taura Whiri mō roto i te rārangi pātai. Ko te tino nuinga o ngā kupu “hou”, nō mai rā anō kē. Engari anō e whakaae ana au ki tā tētahi i kī mai “kāore he take o te whakauaua mō te uaua noa iho te kaupapa”. He wā tōna me whakamahi ngā kupu kāore i te tino mōhiotia (pēnei i te *Muka* nei!) engari kaua mō roto i tētahi rārangi pātai rangahau. Nā reira i oti ai te whakaaro me tuhi anō ki tētahi reo e ngāwari ake ai te mārama atu.

He take anō pea i kotiti ai. Nā te mea he kōrero Pākehā anake ētahi o ngā tohunga rangahau i whai wāhi mai ki tēnei mahi, i tuhia tuatahitia te rārangi pātai ki tō rātou nā reo, ka huri ai ki tō tātou. E whakapae ana ētahi nā te pērā i kore ai e uru te wairua Māori ki roto i te rārangi pātai Māori. Āe rā, ko taua raruraru anō i kōrerotia rā i tērā putanga o te *Muka*!

Ākene pea kua takaroro haere ngā kamo, nō reira me mutu ake i konei. Heoi anō e tino mihi atu ana ki ngā tāngata katoa i whai wāhi mai ki tēnei mahi nui a mātou, ki ngā kaimahi, otirā ki te hunga nā koutou nei ngā kōrero kua noho hei takenga mai mō tēnei rangahautanga. Kei te noho nama atu te Taura Whiri ki a koutou katoa.

NGĀ KURA WHAKANGUNGU KAIWHAKAAKO

Kei te nui ngā kōrero e rere ana i te takiwā mō ngā huatau o te Taura Whiri ki ngā kura kaupapa Māori. Kāore pea ō mātou mānakanaka mena i tika ngā kōrero kei te puta ake. Engari ko ngā kōrero e rongorongo ake nei au, kāore e tino āhukahuka ana ki ō mātou whakaaro i puta ai, me te aha anō kei te wāua te Taura Whiri e te ngutu.

E kōrero ana au mō ngā kaiwhakaako me tō rātou matatau ki te reo Māori. Kei ētahi nūpepa e kīa ana, kei te āwangawanga te Taura Whiri ki te reo tapepe o ngā kaiwhakaako e noho ana hei tauira mō ngā tamariki, me ētahi kōrero āhua pērā te timo. Engari i mahue te kī *ko te wāhi ki ngā kura whakangungu kaiwhakaako kē tā mātou e tino whakahē nei, kaua*

ko ngā kaiwhakaako. Me aha kē i wā rātou nei?

Ko ahau anō he kaiwhakaako i ngā tau ki muri. I ērā wā, nōku tētahi reo mutunga kē mai nei o te pakoki, engari i riro tonu mai tētahi mahi whakaako, he kore nō tētahi mea pai ake i tono i te tūranga rā. Engari i a au ka rarapa whakamuri, he kohuru reo kē taku mahi i aua wā. Nā, kāore au mō te whakaiti tangata pēnei i a au nei, engari ko tāku kē e whakaari ana, ki te kore tātou e whakapau kaha ki te kimi rongoā hei patu i tēnei āhuatanga kino, ka noho pērā tonu ā mate noa tō tātou reo.

He rite tonu te whakaarahia ake o tēnei take e te Taura Whiri. Ko te tino rongoā ki tā mātou nei titiro, me waiho ko te reo Māori anake hei reo whakangungu i roto i ngā kura kaiwhakaako. Mena he reo Māori a roto, me pēhea hoki e kore ai e kaha ake te reo Māori o ngā ākonga kei te tomo atu?

Ehara tēnei i te whakaaro hou. Nō tērā tau i whakawāteatia ai e te Tāhuhu o te Mātauranga tētahi pūtea āhua nui tonu (kotahi miriona tāra) hei whakatū whakaakoranga pēnei. Engari ko te mate, kei te noho paratī noa iho ngā tāngata e tika ana kia tū hei kaiwhakangungu mō roto i tēnei momo kura. Tokorua, tokotoru pea ngā tāngata tōtika kei ia kura whakaako e whakamomori ana kia tika ā rātou mahi, engari me uaua kē ka pahure i te tokorua noa iho. Ahakoa huri ki hea, ko taua āhua anō. Nā tēnei āhua kei te toe tonu tētahi wāhanga o taua pūtea, he ruarua nō ngā tono i eke ki tā ngā paearu i whakarite ai.

Nā reira te tāpae atu nei me whakanoho ngā pūkenga tōtika ki te wāhi kotahi, ā, katoa ngā ākonga e hiahia ana kia kaiwhakaako kura kaupapa Māori rātou, me mātua haere ki reira, whakangungua ai.

Engari ka noho tonu ko ngā take pūtea me ngā take tōrangapū hei whakararuraru i a tātou. Ko te huarahi poto e ea ai tēnei moemoeā, me whakamahi tētahi kura kaiwhakaako kua roa kē e tū ana. Ki te whāia he ara kē, kei te kī mai ngā mea mōhio i te Tāhuhu ka āhua roa tonu te wā, ā, e kore tonu pea e tutuki tā tātou e wawata nei. Ko te mate ia, ko wai te tumuaki rorirori ka tuku i āna kaimahi tino pai kia haere ki wāhi kē whakaako ai, tē pupuri tonu ai? Ko wai hoki te pūkenga rorirori ka wehe mai i tētahi kaupapa whakaako kua mārō kē te haere, ka uru kē ai ki te korokoro o te Parata? Ko wai hoki te whānau e kōkeko ana ki te neke ki wāhi kē noho ai, mō te mahi noa iho te take? Koia nei ō tātou momo urupounamu hei whakahoki, e tātou mā!